

TILNI O‘RGATISH JARAYONIDA TALABALARNING AKADEMIK YUTUQLARINI OSHIRISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVNI TATBIQ ETISH

Islomova X.F

EMU UNIVERSITY

“Ijtimoiy fanlar” kafedrasida dotsenti

Psixologiya fakulteti 1-bosqich

PS101A guruh talabasi

Faxriddinova Laylo

Annotatsiya. Maqolada tilni o‘rgatish jarayonida o‘quvchilarning akademik yutuqlarini oshirishda kommunikativ yondashuvni tatbiq etishning dolzarb muammolari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Kommunikativ yondashuv, strategiya, grammatika, grammatik kompetentsiya.

ПРИМЕНЕНИЕ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА К ПОВЫШЕНИЮ УСПЕВАЕМОСТИ УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ

Аннотация. В статье освещаются актуальные проблемы применения коммуникативного подхода к повышению успеваемости учащихся в процессе обучения языку.

Ключевые слова: коммуникативный подход, стратегия, грамматика, грамматическая компетентность.

Ta'lim xalqni tarbiyalovchi asosiy vositadir. Ilm-fan va texnologiyaning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda mamlakat hayotida ta'lim vazifasining o‘rni ham yuqori darajalarda oshdi. Ta'lim - bu nafaqat maqsad, balki milliy taraqqiyotning muvaffaqiyati uchun asosiy vositadir. Shu sababli, ta'lim o‘z funksiyasini bajarishi uchun ta'lim sifatini doimiy yaxshilash kerak. Ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan asosiy tadbirlar talabalarning erishgan yutuqlarini sezilarli darajada oshiradi. Ta'lim sifatini oshirishning asosiy maqsadi 155 talabalarning o‘quv natijalarini sifatini oshirishdan iborat. Talabalarning o‘quv natijalari ularning o‘rgatish va o‘rganish jarayonida olgan bilimlari, ko‘nikmalari va nuqtai nazarlaridir. Demak, ular talabalarning yutuqlari bilan namoyon bo‘ladi. Shunday qilib, o‘quvchilarning erishgan yutuqlarini oshirish uchun ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan sa'y-harakatlar zarur. Talabalarning erishgan yutuqlariga ichki va tashqi omillar ta'sir qiladi. Talabalarning erishgan yutuqlari haqida juda samarali omillardan biri o‘qituvchilar

tomonidan amalga oshirilayotgan o'qitish sifatidir. Yaxshi o'qituvchi tomonidan o'qitiladigan sifatli ta'lim berish o'qitish va o'qish jarayonida yaxshi muhitni yanada yaxshilashga imkon beradi. O'qitish va o'qishdagi yaxshi muhit orqali yaxshi o'rganish natijalari vujudga keladi. Bundan tashqari, o'qituvchilarning mehnatini rag'batlantirish maktabni yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tilni o'rgatish - maktablarda o'qitishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Bundan tashqari, til o'rgatish o'zini amalga oshirishda o'ziga xos yondashuvni talab qiluvchi maxsus xususiyatlarga ega. Talabalarning o'rganish jarayonida yuqori yutuqlarga erishishi uchun tilni o'qitish to'g'ri yondashuv bilan amalga oshirilishi kerak. O'rganishda ishlatiladigan mashqlar ta'lim maqsadlariga erishish uchun tanlangan uslub yoki strategiyaga mos keladi. Bundan tashqari, tilni o'rgatish uch qismdan iborat: til, tushunish va ulardan foydalanish. Lingvistik komponent so'zlashuv, matn terish, punktuatsiya, tuzilish, so'zlar, paragraflar va nutqni o'z ichiga oladi. Adabiyotni o'qitish tilni o'qitish jarayoniga birlashtirilgan. So'zlar to'g'ri va ravshan talaffuzni ifodalaydi va til bilan bog'liq vaziyatda tegishli intonatsiyani ta'minlaydi. Imlo va punktuatsiya o'quvchilarni yuqori darajadagi o'qish va yozish bilan tanishtirish uchun o'rgatiladi. Yangi so'zlar, tuzilish, paragraflar va so'zlash tushuntiruvchi mashqlarda ta'kidlanadi va to'g'ri vaziyatlarda foydalaniladi, g'oyalarni rivojlantirishga yo'naltiriladi. Tushunish va foydalanish komponenti til o'rganishning amalga oshirilishiga tegishli bo'ladi. Tushunish, tinglash va o'qish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu o'rganish jarayoni yozma va og'zaki fikrlarni, tajriba, xabarlar va his-tuyg'ularni qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ulardan foydalanish o'qitishga taalluqli bo'lsa-da, o'quvchilarning so'zlashuvga va yozma ravishda muloqot qilishga undaydi. Ta'lim maqsadlariga fikr va fikrlarni, tajriba, xabarlar va his-tuyg'ularni o'rganish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga olgan yozma va og'zaki nutqni o'rgatish yo'li bilan erishish mumkin. Til o'qitish metodikasi tilning funksional vazifasiga muloqot vositasi sifatida urg'u beradi. Ta'lim usullari tilning maqsadi va talabalarning vaziyatlariga, bilim darajalariga muvofiq tanlanadi. Darsni qiziqarli, mazmunli o'qitish uchun turli usullardan foydalanish tavsiya etiladi. Sinf ichida yoki tashqarisida amalga oshirilgan o'quv jarayoni, masalan, shaxslar, juftliklar, guruhlar yoki barcha o'quvchilarni sinfga jalb qilish kabi turli vazifalarni bajaradi. Tilni o'qitishning baholash tizimi baholash jarayoni va o'qitish natijalarida o'z ifodasini topadi. Baholashning maqsadi axborot, ko'nikma va nutqning munosabatini o'z ichiga oladi. Buning natijasi o'laroq, aralashish ta'lim jarayonida va undan keyin maslahat, qo'shimchalar kiritish va takomillashtirish shaklida o'rganish progressini va rivojlanishini baholash orqali amalga oshiriladi. Darslarda o'qituvchilar 156 tomonidan qo'llanadigan yondashuvlardan biri kommunikativ yondashuv deb nomlanadi. Kommunikativ yondashuv tilni aloqa vositasi sifatida ishlatishga urg'u beradi. Ushbu yondashuvda til tilda ifodalash mumkin bo'lgan (vazifa) yoki ma'no bilan bog'liq bo'lgan narsadir.

Boshqacha soʻzlar bilan aytganda, kommunikativ yondashuv metodi til tabiatiga bogʻliq boʻlibgina qolmay, balki tuzilish va soʻz birikmalarining funktsiyasiga ega boʻlgan tilning tabiatiga tegishlidir. Kommunikativ tilni oʻqitish yondashuvini amalga oshirishda bu usul grammatik, ijtimoiy-lingvistik, nutqiy va strategik kompetentsiyalarni oʻz ichiga olgan toʻrtta vakolatga ega. Abate kommunikativ qobiliyatning toʻrt elementi, yaʼni grammatika, soʻzlashuv, pragmatik va strategik malakaga ega boʻlishini taklif qilgan. Grammatik kompetensiya - bu tilni oʻrganishni oʻz ichiga olgan lingvistik qobiliyat, soʻzlar, morfologiya, sintaksis va fonologiyani, soʻzlar maktabi va uning shakllanishini oʻrganish va ishlatish qobiliyatini oʻz ichiga oladi. Odamlar tildan foydalanishda toʻgʻri ishlatishga, adolatli va ijtimoiy kontekstiga eʼtibor beradilar. Suhbatlarga oid qobiliyatda mavzuli jumlar, paragraflar, boblar, kitoblar yoki adabiy asarlardagilardan kattaroq soʻzlar va til tuzilmalarini talqin qilish koʻzga tashlanadi. Strategik qobiliyat - bu maʼruzachining til bilimi yetishmasligini oldini olish uchun tilni ishlatish qobiliyatidir. Abatening fikrini inobatga olgan holda, kommunikativ qobiliyatning 4 ta elementini hisobga olgan holda xorijiy tilni oʻrganishda yangi soʻzlar deb ataluvchi yana bir elementni 5-element sifatida kiritsak boʻladi degan fikrdaman. Chunki xorijiy tilda soʻzlashar ekanmiz, uni grammatikasi gaplarni tuzishimiz uchun kerak boʻlsa, yangi soʻzlari esa avvalo soʻzlashish, biror narsa deyishimiz uchun zarur. Biz oʻsha tilning grammatikasini ham shu xorijiy tildagi soʻzlar orqali oʻrganamiz. Chunki har bir grammatik qoida misollar orqali tushuntirilib mustahkamlanadi. Abate kommunikativ yondashuvning sakkizta asosiy tamoyili mavjudligini taʼkidlab oʻtadi:

1. tilda tilni oʻrgatish aloqa vositasi sifatida,
 2. tillarni diversifikatsiya qilish tilni rivojlantirishning bir qismi sifatida eʼtirof etildi va qabul qilindi;
 3. talabalarning malakasi;
 4. til oʻzgarishi doimiy ravishda ishlaydigan model sifatida eʼtirof etildi;
 5. madaniyat kommunikativ qobiliyatni shakllantirgan vosita sifatida eʼtirof etildi;
 6. yagona usul aniqlanmadi;
 7. tildan foydalanish eng yuksak xizmat vositasi sifatida ishlatildi;
 8. talabalar turli maqsadlar uchun ishlatilgan tilni yaxshi koʻrishgan.
- Oʻqituvchilar sinfdagi vaziyatda kommunikativ yondashuvni qoʻllashda tamoyillarni yaxshi tushunishlari kerak. Kommunikativ yondashuvning foydalanish darajasi ushbu tamoyillarni sinf sharoitida qoʻllash darajasiga bogʻliq. Abatening tamoyillariga eʼtibor beradigan boʻlsak, til va tildan oʻquvchilar qanday foydalanishi, til oʻzgarishi kabi hodisalar aytib oʻtilgan. Tilni oʻrganishda kommunikativ yondashuv usul asosan oʻsha tilda soʻzlashga, fikr bildirishga yordam beradi. Kommunikativ yondashuv tilshunoslik shakllarini oʻrganishdan koʻra, oʻquv jarayonida muloqot qilishni taʼkidlaydi. Oʻqituvchining vazifasi muloqot jarayonida talabalarga yordam berishdir. Talabalar

ko'plab amaliyotlarni amalga oshirishadi. Bundan tashqari, aniqlik va ravonlik bir vaqtning o'zida ishlatiladi. Djin 157 talabalarning tilga qodirligi bilan shug'ullanayotganda muloqot qilishni ko'rsatdi. Shunday qilib, tilni o'qitishning kommunikativ yondashuvi faqat tilshunoslik qobiliyatini shakllantirishga emas, balki muloqot qobiliyatlarini o'rnatishga qaratilgan. Talabalarga faqat turli xil vaziyatlarda tilni ishlatish uchun emas, balki, shuningdek, til haqida bilish uchun ham rahbarlik qilishgan. Kommunikativ tilni o'qitish yondashuvi talabalarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvdir, ular aniq yoki aniq ifodalangan lingvistik shakllarni talqin qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Sekiziyivu va Mugimularning fikricha, kommunikativ yondashuvni ikki maqsadni o'z zimmasiga oldi, ya'ni tilni o'rganish va undan foydalanishni o'rganish. Bu maqsadlar o'quvchilarning ta'lim natijalarini yaxshilashga xizmat qiladi, ammo hozirgi vaqtda o'quvchilarning yutuqlarini takomillashtirishda kommunikatsion yondashuvni amalga oshirish orqali qanday qilib o'qitilganligini diqqat bilan o'rganmagan. Bu olimlarning fikriga qo'shilaman. Maqsad bor joyda rivojlanish yuz beradi. Olimlar yuqorida keltirgan kommunikativ metodning maqsadlari tilni o'rganish va undan foydalanishni o'rganish ekanligi kommunikativ yondashuvning naqadar samarali ekanligidan dalolatdir. Saudiya Arabistondagi Asmari tadqiqot natijalari o'qituvchilar talabalar, ta'lim tizimi va kommunikativ tillarni o'qitish bilan bog'liq turli qiyinchiliklarga duch kelganini ko'rsatdi. Ba'zi muammolar kommunikativ tillarni o'qitishning yetishmasligi, kommunikativ tillarni o'qitish, tajribaning yetarli emasligi, o'quvchilar o'rtasida motivatsiyaning yo'qligi, talabalarning kommunikativ ko'nikmalarini baholash tizimidagi kamchiliklar shular jumlasidandir. Bundan tashqari, Ba'zi o'qituvchilar kommunikativ yondashuvdan foydalanishni da'vo qilishadi, lekin ularning materiallari va texnikasi uni ko'rsatmagan. Ushbu tadqiqotning maqsadi, o'quvchilarning ta'lim olish jarayonida yuqori natijalarga erishishida kommunikativ yondashuv metodining o'rnini, uni amalga oshirish orqali tillarni o'qitishning ta'sirini aniqlashdir. Tadqiqot natijalari kommunikativ yondashuv xususiyatlaridan kelib chiqqanda, xorijiy tilni o'rgatishda kommunikativ yondashuvdan foydalanish yaxshi natijalar beradi va o'quvchilarning til amaliyotidagi qobiliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganidan dalolat beradi. Bundan tashqari, o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar muloqot amaliyotida talabalarning bilimlarini oshirish uchun til o'rgatishda kommunikatsion yondashuvdan foydalanishi mumkin.

Xulosa. Tilni o'rgatish jarayonida o'quvchilarning akademik yutuqlarini oshirishda kommunikativ yondashuvni tatbiq etish, kommunikativ yondashuv yordamida o'qituvchilar talabalarning ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishadi. Talabalarning til bilimi darajasini oshirish uchun boshqa tegishli ta'lim strategiyasidan

foydalanish zarur. Nihoyat, har bir fan bo'yicha tilni o'rgatishning kommunikativ yondashuv tarkibiy qismlarining ta'siri har tomonlama o'rganilishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Abate, E.B. Prospects and challenges of communicative approach in EFL context. — Research on Humanistic and Social Sciences 4, 2014.
2. Asmari, A.R.A. Communicative language teaching in EFL university context: Challenges for teachers. Journal of Language Teaching and Research 6 ,2015.
3. Jin, G. Application of communicative approach in college English teaching. Asian Social Science, 4, 2018. .